

Pécsi Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Doktori Iskola

Nyitrai Endre

**A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és
kriminalisztikai eszközei**

A doktori értekezés tézisei

Témavezető

Gál István László

Tanszékvezető egyetemi tanár

Pécs

2017

I. A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szakmai álláspontok a rendszerváltásig megoszlottak, az azt követő időszak azonban eloszlatta a kételyeket, mivel megteremtette a bűnözés szerveződésének és minőségi változásának kriminogén feltételeit. A kriminális tapasztalatok egyértelművé tették, hogy hazánkban is koncentrálnak a szervezett bűnözés. Kitermelődött egy olyan társadalmi szubkultúra, amelynek felszámolása és ellenőrzése komoly nehézséget jelent.¹ A kábítószer-kereskedelem térhódítása miatt az 1970-es és 1980-as években került a figyelem középpontjába a szervezett bűnözés elleni küzdelem az európai országokban, az ezzel kapcsolatos kutatások megindulása is erre az időszakra tehető.²

1.1. A szervezett bűnözés elleni küzdelem szükségessége

A szervezett bűnözés növekvő kihívás elé állítja a társadalmat, valamint az érintett rendvédelmi és igazságügyi szektort. Igyekszik a legális gazdasági tevékenységét és befolyását növelni, érdekeit a gazdasági szférán túl is érvényesíteni, továbbá elősegíti a nemzetgazdaságot hátrányosan érintő fekete- és szürkegazdaság fennmaradását, illetve korlátozza a piaci versenyt.³ A helyzetet súlyosbítja, hogy a bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények az esetek többségében látenciában maradnak. A hagyományos nyomozati módszerekkel a bűnszervezet esetében általában csak olyan bűnelkövetőket tudnak felelősségre vonni, akik a bűnszervezeti hierarchia legalsó szintjén helyezkednek el. Ezek a személyek azonban bármikor pótolhatóak, így a bűnszervezet továbbra is működőképes tud maradni, és képes pótolni a kieső láncszemeket, mivel a szervezett bűnözés egyik jellegzetessége a folyamatos változás, megújulás. A történeti tényállás felderítésében nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a nyomozás lefolytatására és a bizonyítékok beszerzésére kidolgozott kriminalisztikai ajánlások. A bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények megismerésében (a múltbeli események rekonstruálásában) fontos szerepük van a kriminalisztikai módszereknek, alapkérdéseknek, amelyek szoros összefüggést mutatnak az általános törvényi tényállás elemeivel. Hazánkban a rendszerváltozást követően a bűnözés ugrásszerű növekedésével, szervezettségének fokozódásával társadalmi igényként

¹ 1999. évi LXXV. törvény indokolása a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról

² KLEEMANS, Edward R.: Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering, Crime and Justice, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007, 163–164

³ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

fogalmazódott meg a 90-es évek végére a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés, ezt a célt szolgálta az 1997-ben bevezetett: a „Bűnszervezet létrehozása”, mint önálló deliktum, valamint a bűnszervezet fogalmának törvényi megfogalmazása. A szervezett bűnözésnek nincs általánosan elfogadott definíciója.⁴ A sokféle meghatározás oka az, hogy egyrészt minden országban eltérő megjelenési formája van a szervezett bűnözésnek, másrészt a szervezetek működését különböző bűncselekmények elkövetése jellemzi.⁵ A szervezett bűnözés elleni küzdelem megközelíthető a kriminológia, a kriminalisztika, valamint a büntetőjog oldaláról is. A szervezett bűnözés fogalma alatt a köznyelvben általában a maffia típusú szerveződésekert értik, míg a büntetőjogi (anyagi jogi) nézőpontból a bűnszervezet fogalma *három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.* A kriminológia által kidolgozott szervezett bűnözés fogalma és ismérvei, illetve a büntető anyagi jog által történő törvényi meghatározás különbözősége régóta problémát jelent a bűnügyi tudományokban, tekintettel nézőpontok különbözőségére. Feltétlenül kívánatos, hogy a törvényben egyértelműen legyen meghatározva mi minősül bűnszervezetnek.⁶ Az által, hogy a törvény értelmező rendelkezésében kerül megfogalmazásra a bűnszervezet fogalma, az az egész Büntető törvénykönyv alkalmazásánál irányadó.⁷

A hipotézisem szerint a bűnszervezet jelenlegi definíciója túl tág fogalmat ölel át és a szervezett bűnözés elleni küzdelem során szükséges lenne figyelembe venni az Európai Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel foglalkozó Szakértői Csoport (PC-S-CO) által megfogalmazott esetleges kritériumokat. A szervezett bűnözés elleni küzdelemhez elengedhetetlenül szükséges a tudományosan megalapozott kriminalisztikai eszközök és módszerek kidolgozása a felderítés és bizonyítás érdekében. Azonban a tárgyi bizonyításra fókuszált az elmúlt időszak stratégiai szemlélete, így kevés olyan munka született, amely a kihallgatás-taktika fejlesztéséhez járulhatna hozzá.

Joggal mondhatjuk, hogy a szervezett bűnözés és az ellene való fellépés problematikája jelenleg is aktuális kérdés.

⁴ BROADHURST, Roderic GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun, BOUHOURS, Brigitte and CHON, Steve: An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, International Journal of Cyber Criminology January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20.

⁵ GELLÉR Balázs József: A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről) Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban. Szerk.: GELLÉR Balázs – Hollán Miklós. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 13. o.

⁶ JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, Jogi tanulmányok, 2016/1. sz., 142. o.

⁷ SZOMORA Zsolt et al. (2013): Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, In: Karsai Krisztina, Complex Kiadó, Budapest, 960-961. o.

II. A TÉMAVÁLSZTÁS INDOKA, A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI, MÓDSZERTANA, AZ ELVÉGZETT VIZSGÁLATOK ÉS ELEMZÉSEK

A kutatásomat inspirálta a rendőrség egyik egységénél, a szervezett bűnözés elleni osztályon szerzett közel egy évtizedes tapasztalatom. Az ennek során elsajátított ismeretek, valamint több éves oktatói munkám felhasználásával tűztem ki célul a szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai bemutatását. A magyar szakirodalomban több forrás jelent meg a szervezett bűnözés témakörében, azonban büntetőjogi és legfőbbképpen kriminalisztikai megközelítésből kevés irodalom készült.

A felderítés során rendelkezésre álló adatok alapján általában megállapítható, hogyan követhették el a bűncselekményt, de ez nem mindig elegendő a megalapozott tényállás megállapításához.

Disszertációm célkitűzései:

1. Vizsgálni kívánom a bűnszervezet anyagi jogi fogalmát, illetve azt, hogy mennyiben felel meg ez a fogalom a szervezett bűnözés elleni küzdelem elvárásainak, alkalmas-e bűnszervezetek tevékenységének meghatározására. Ennek érdekében vizsgálat tárgyává kívánom tenni a bűnszervezetek elleni küzdelem büntetőpolitikai pilléreit.
2. Az értekezésemben kiemelten kívánok foglalkozni az egyes kriminalisztikai eszközök és büntetőeljárás követelmények és lehetőségek feltárásával (feldolgozásával), a felmerülő problémák bemutatásával és azok megoldására javaslatok kidolgozásával. A kriminalisztikai eszközök vizsgálata során kiemelt célom a taktikai blöff alkalmazásának, és módszereinek kidolgozása a bűnszervezetek eredményes felderítése érdekében. Ezen túl vizsgálni kívánom a vallomások megbízhatóságát érintő befolyásoló kérdések negatív hatásait. Tekintettel arra, hogy a feltételezésem szerint a bűnszervezetek elleni küzdelemben a büntetőeljárás sikeréhez nagymértékben hozzájárulhat a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása, illetve a befolyásoló hatások felismerése.
3. Az adatbázisok vizsgálatával célom a raszter nyomozás nélkülözhetetlen szerepének, létjogosultságának vizsgálata és továbbfejlesztése, amely megteremti a lehetőséget a bűnüldözéshez, valamint segítséget nyújt a szervezett bűnözés elleni küzdelem során felmerülő akadályok leküzdéséhez, ezért indokolt a kérdéses témát górcső alá venni. A

megállapítások alapján javaslattétel a hatékony felderítés és a bizonyítás érdekében egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozására.

4. Az értekezésem eredményeképpen javaslatot kívánok megfogalmazni egy szakmailag képzett, tapasztalt, kriminalisztikai tudással bíró szakembereket tömörítő, független, nyomozási jogkörrel rendelkező Bűnszervezetek Elleni Iroda létrehozására.

Az értekezés készítése során a hazai és a külföldi szakirodalmat, az Alkotmánybíróság témával kapcsolatos iránymutatásait, bíróságok eseti határozatait, büntető elvi határozatokat, kollégiumi véleményeket vizsgáltam meg és értékeltem, illetve az empirikus kutatási jogeset-elemzési eredményeket is felhasználtam. Összevettem és vizsgáltam a bűnszervezettel kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalmi állásfoglalásokat, mind büntetőjogi, mind kriminalisztikai aspektusból. Az elektronikusan rögzített információkkal kapcsolatos (szervezett bűnözés elleni küzdelemben) releváns adatbázisok tartalmát megvizsgáltam, felhasználásának jelentőségét megfogalmaztam. Feltártam a jogalkotói hibákat és a joggyakorlatban felmerülő problémákat, és de lege ferenda megoldási javaslatokat fogalmaztam meg egyes problémákra, illetve az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozására.

Kutatásom során empirikus vizsgálatot végeztem. E kutatás módszertana mélyinterjúk készítése a bűnügyekben eljáró rendőrökkel (felderítőkkal, nyomozókkal, vizsgálókkal), ügyészekkel, bírákkal és ügyvédekkel, annak megállapítása érdekében, hogy melyek a legmegfelelőbb kriminalisztikai eszközök a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén (pl. mit értenek a taktikai blöff alatt, milyen előnnyel és hátránnyal járhat az alkalmazásuk?), illetve milyen tényezők veszélyeztetik a bűnszervezetek felderítését. Tekintettel arra, hogy az interjúalanyok a befolyásoló tényező hatásait a legsúlyosabb hibaként emelték ki, amely a büntetőeljárás sikerességét veszélyezteti, ezért elengedhetetlennek tartottam a lehetséges hátrányok feltárását, ami hatással lehet a bűnszervezetek felderítésére. A kutatás során végzett kísérlet célja a vallomás keretében megjelenő befolyásoló kérdések negatív hatásainak, illetve következményeinek a kimutatása. Hogy az interjúalanyok által közölt adatok, illetve az állításom ne csak egy szubjektív vélemény legyen, szerettem volna a kísérlettel láthatóvá tenni, hogyan működik ez a befolyásolás. A befolyásoló kérdések vizsgálata során egy 100 fős mintán empirikus kutatást végeztem, majd a feltárt összefüggéseket elemeztem.

A kutatás során mélyinterjúkat készítettem továbbá olyan nyomozókkal és rendőri vezetőkkel, akik bűnszervezettel kapcsolatos ügyekben nyomoznak, annak érdekében, hogy feltárjam

- az ügyek felderítési problémáit, bizonyítási nehézségeit;
- mit értenek szervezett bűnözés alatt, és milyen szakmai szempontok, ismervek alapján dönt a nyomozó hatóság, hogy az adott ügyben rendelkezik-e hatáskörrel titkos információgyűjtés, illetve a büntetőeljárás (nyomozás) elrendelésére vagy magához vonásához.

Az interjúk kvalitatív, félig strukturált, szemtől-szembe mélyinterjúk voltak.

A kutatási terület feldolgozása során nem mellőzhető az internetes források használata, azonban ügyeltem arra, hogy a kutatás ellenőrzött oldalakon található dokumentumokra épüljön.

A téma gyakorlati nézőpontból való elemzése során felhasználtam a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén végzett közel egy évtizedes munkám empirikus eredményeit.

III. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA, HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEI

A kutatás során megvizsgáltam a bűnszervezetre vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozást, és feltártam a leggyakrabban felmerülő jogalkalmazási kérdéseket, valamint a szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközeire vonatkozó kriminalisztikai ismereteket. Az alábbiakban összegzem az értekezés során tett megállapításaimat, és de lege ferenda javaslataimat.

A *Bevezetésben* bemutattam, hogy nélkülözhetetlen a szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai nézőpontból való vizsgálata, mivel kitermelődött egy olyan társadalmi szubkultúra, amelynek felszámolása és ellenőrzése komoly nehézséget jelent, kihívás elé állítja a társadalmat, valamint az érintett rendvédelmi és igazságügyi szektort, mert igyekszik a legális gazdasági tevékenységét és befolyását növelni. Továbbá a bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények az esetek többségében látenciában maradnak.

1. Az első kutatási célkitűzés a bűnszervezet definíció magyarországi jogtörténeti fejlődésének és a jelenlegi létjogosultságának vizsgálata. Mivel hipotézisem szerint a definíció túl tág fogalmat ölel át, így az alacsonyabb szervezettségűnek tekinthető bűnkapcsolatok (bűnözői csoportok) is bűnszervezetnek tekinthetőek, így a fogalom kiegészítésre (de nem újradefiniálásra) szorul.

Ennek érdekében elemeztem a büntetőpolitika szervezett bűnözéssel szembeni fellépésének történeti alakulását, az ezzel kapcsolatosan megfogalmazott ajánlásokat (figyelembe véve a nemzeti törekvéseket, egyezményeket, szerződéseket, határozatokat, biztonsági stratégiai dokumentumokat, az európai uniós kézikönyveket), továbbá a bűnszervezet és a bűnszövetség fogalmának a hazai és a nemzetközi jogtörténeti fejlődését.

A Btk.-beli bűnszervezet fogalmi elemeinek vizsgálatakor, elemzésekor részletesen megfogalmaztam, hogy milyen ismérvek meglétekor beszélhetünk bűnszervezetről. A bűnszervezetet összehasonlítottam a bűnszövetséggel, valamint a terrorista csoporttal.

Az első hipotézisem ellenőrzésére interjúkat készítettem (rendőrökkel, ügyészekkel és bírakkal, ügyvédekkel), továbbá a hatályos definíciót összehasonlítottam a korábbi definíciókkal, valamint bírósági határozatokat és tanulmányokat elemeztem. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a hatályos fogalmat szükséges kiegészíteni, mert a bűnszervezet fogalma valóban indokolatlanul tág kört ölel fel, mivel a hatályos jogszabály széles körű alkalmazását teszi lehetővé. A Btk. 91. § (1)–(2) bekezdéseinek alkalmazásához a PC–S–CO által megfogalmazott esetleges ismérvek (valamennyi résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van; kialakult a belső fegyelem vagy ellenőrzés valamilyen formája;

megfélemlítési céllal erőszak vagy más módszer alkalmazása; befolyásolják a politikát, a médiát, a közigazgatást, a rendészeti szerveket, az igazságszolgáltatást, illetve a gazdasági életet; kereskedelmi vagy üzleti jellegű formák alkalmazása; pénzmosás; nemzetközi együttműködés.) egyik szempontjának a fennállását is szükségesnek tartanám, így lehetővé válna, hogy kizárólag a „maffia típusú és a fehérgalléros” (szervezett bűnözői csoportra) bűnszervezetre vonatkozzon a súlyosabb büntetőjogi megítélés. A bűnszervezet fogalmában szereplő elemeket a PC-S-CO által megfogalmazott esetleges kritériumokkal kellene kiegészíteni, azzal a feltétellel, hogy legalább egy kritériumnak meg kellene jelenni a működésben, hogy a bűnözői csoport bűnszervezetnek minősüljön.

2. A kutatás második célkitűzése volt annak vizsgálata, hogy a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása, hogyan járul a bűnszervezetek eredményes felderítéséhez és bizonyításához, illetve a befolyásoló (kérdések) hatással vannak-e a bűnszervezetek felderítésére.

A beszerzett *vallomás rámutathat egy bűnszervezet szervezeti felépítésére*, egy információs folyamatot indíthat el, amely dominóelv alapján a bűnszervezet tagjainak, *vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet*. A dominóelv működését általában a bűnszervezet leggyengébb láncszeme indítja el a vallomásával, mely a nyomozási cselekmény foganatosításához hozzájárulhat. A taktikai blöfföt általában minden bűncselekménynél lehet alkalmazni, de a megállapításom alapján jelentőséggel bír a bűnszervezetek felgöngyölítésénél, mivel a kihallgatás során olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek.

A taktikai blöffről konzultációkat folytattam, és interjút készítettem a bűnügyekben eljáró rendőrökkel (felderítőkkal, nyomozókkal, vizsgálókkal), ügyészekkel, bírákkal és ügyvédekkel (továbbiakban: kriminalistákkal) arról, hogy mit értenek a taktikai blöffön. Megállapítottam, hogy az egyes kriminalisták nem tesznek különbséget a köznyelvi értelemben használt blöff és a taktikai blöff között, amely számos hiba forrása is lehet.

A hatályos Be., illetve a 2017. június 13-án elfogadott büntetőeljárás törvény sem határozza meg a taktikai blöff fogalmát. Megállapításaim szerint a taktikai blöff *olyan valóságtartalommal bíró kérdésfeltevés, illetve szituációteremtés a nyomozás során, melynek célját és jelentőségét a nyilatkozattevő személy (a kihallgatáson, adatgyűjtésen vagy egyéb nyomozási cselekmény során) nem ismeri fel, melynek következtében releváns adatot közöl a nyomozó hatósággal, elősegítve a felderítést, illetve a bizonyítást*. A kriminalisztikai eszközök feltárása során kiemelt céloom volt a taktikai blöff alapjainak kidolgozása. A kutatás során

feltételezéseim beigazolódtak, hogy a bűnszervezetek eredményes felderítéséhez nagymértékben hozzájárulhat a taktikai fogások (blöff) helyes alkalmazása.

A taktikai blöff alkalmazásának tárgyalása kapcsán rámutattam, hogy el lehet téríteni a gyanúsítottat az általa felépített, betanult vallomásától és reagálhat rá. A taktikai blöfföt elhatároltam a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff fogalmától, amely során figyelembe vettem az alkalmazás célját, alkalmazóját, használatának dokumentálását, feltételeit, valóságtartalmát és következményeit. Egyrészt számos előnye is lehet a jól alkalmazott taktikai blöffnek a bűnszervezet illetve a tagok által elkövetett bűncselekmények felderítésében, másrészt a felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, illetve hétköznapi értelemben vett blöffnek rengeteg hátrányos hatása is lehet. A kutatásom során megállapítottam, hogy a taktikai blöff helyes alkalmazása jelentős szerepet képvisel a „dominó” effektus alapján a bűnszervezetek elleni küzdelemben, mivel:

- *olyan adatokhoz juthatunk, melyek a hatóság előtt korábban nem voltak ismertek, jelentősége a bűnszervezetek felgöngyölítése,*
- *rámutathat a bűnszervezet szervezeti felépítésére,*
- *a bűnszervezet tagjainak, vezetőinek a büntetőeljárás alá vonásához vezethet,*
- *el lehet téríteni a bűnszervezet tagját (a gyanúsítottat) az általa „mesterségesen” felépített, betanult vallomásától, reagálhat rá,*
- *a taktikai blöff célját a kihallgatott nem ismeri, nem megfelelő következtetéseket vonhat le, és ennek megfelelően fog cselekedni,*
- *rádöbbenhet arra, hogy az ellentmondásokkal lelepleződött, és beismerő vallomást tehet,*
- *olyan információ is felmerülhet, hogy nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, hanem ő ártatlan,*
- *felmerülhet, hogy a gyanúsított kényszer, fenyegetés hatására tett beismerő vallomást, mert a bűnszervezet tagját akarta megkímélni a büntetőeljárástól.*

A felismert, rosszul alkalmazott taktikai blöff, vagy a hétköznapi értelemben alkalmazott blöff következményei, hátrányai:

- *információ közölhető, illetve befolyásolható a gyanúsított, így a nyomozás kimenetele és eredménye,*
- *az alaptalan ígérettel, blöffel a nyomozó hitelét is veszti, és a kihallgatott együttműködési hajlama csökkenhet,*
- *a keletkezett közlemények (a lehallgatások hanganyaga) félrevezethetőek lehetnek,*
- *a közlemény tévesen értelmezhető, és ez téves következtetésekre vezethet,*

- *a gyanúsított következtetést vonhat le az információ beszerzésének módjáról,*
- *a gyanúsított (bűnszervezet tagja) felismeri a taktikai blöfföt, elképzelhető, hogy blöffel válaszol, melyet, ha a nyomozó nem vesz észre, a nyomozás már téves úton fog haladni,*
- *később az új bűnügyben nem hajlandó együttműködni az a személy, akit félrevezettek, akinek alaptalanul ígéretet a kihallgató,*
- *a bűnszervezet tagja kételkedhet, önellenőrzést végezhet, hogy figyelik-e őket,*
- *a gyanúsított (a bűnszervezet tagja), amennyiben vele szemben különleges eszközt alkalmaznak (a telefonbeszélgetések során), az ellenérdekű bűnszervezetről, valamint a tisztességes, becsületes hivatásos személyekről valótlan információt állíthat, továbbá tévútra viheti a nyomozást, és az elkövetők (a bűnszervezet tagjainak) egy része nem vonható felelősségre,*
- *a blöff alkalmazása során beszerzett vallomás más tiltott módon beszerzett bizonyítéknak tekinthető (minősülhet), súlyosabb esetben pedig a beszerzési mód bűncselekményt is megvalósít (például a kényszervallatást),*
- *jelentős kárt okozhatnak a költségvetésnek.*

Sikeres taktikai blöff alkalmazása során is ellenőrzést kell folytatni, hasonlóan a puhatoláshoz, továbbá kételkedni kell, hogy a beismerő vallomás valóban megfelel-e az igazságnak, vagy a beszerzett adat alkalmas-e további bizonyítékforrás megállapítására. Javaslatként fogalmaztam meg, hogy a jövőben *a szervezett bűnözés elleni egységeknél a kihallgatásokat kamerával rögzítsék*, így visszanezhetők, és az esetleges hibák feltárhatóak. A kihallgató személyt is *védi a felvétel*, ha a kihallgatott személy valótlanul állítja, hogy kényszerítették a vallomástételre, az objektív tényekkel cáfolható. Továbbá a kérdéses vallomás videotechnikai rögzítése az alkalmazott taktikára is rámutatna, és elősegítené a vallomások elemzését. A kihallgatási taktika – a taktikai blöff –, amely lavinafolyamatot indíthat el, és hozzásegíthet a bűnszervezet felderítéséhez.

A befolyásoló tényező hatásait az interjúalanyok a legsúlyosabb hibaként emelték ki, amely a szervezett bűnözés elleni küzdelmet és a büntetőeljárás sikerességét veszélyezteti, ezért elengedhetetlennek tartottam a lehetséges hátrányok feltárását, amely hatással lehet a bűnszervezetek felderítésére. A bűnszervezetek elleni küzdelem során az együttműködő személyek vallomását gyakran megkérdőjelezzik a vádlottak és azok védői, s arra hivatkoznak, hogy az együttműködés ténye és a nyomozó hatóság befolyásolta az érintettek vallomását. Az együttműködő gyanúsított szempontjából is fontos, hogy a nyilatkozattétele befolyásolástól

mentesen történjen, külső behatás ne érje, ne befolyásolja a vallomásának tartalmát, hogy később a vallomása bizonyítékként felhasználható legyen.

Az interjúalanyok kiemelték, hogy *a kérdések befolyásoló hatása nemcsak kihallgatáson érvényesülhet, hanem az adatgyűjtés során is, vagy titkos információgyűjtés során, amikor a nyomozó a rendőri jelleget leplezve puhatolást hajt végre, vagy a titkos információgyűjtés során informátort, bizalmi személyt vagy a rendőrséggel titkosan együttműködő más személyt vesz igénybe.* A szervezett bűnözés elleni küzdelem további akadályaként az interjúalanyok a hatóság rendelkezésére álló erőket, eszközöket, az adatbázisok hiányát, egyéb szervezeti problémákat emelték ki. A befolyásoló kérdéseknek szintén negatív hatásai lehetnek, ugyanúgy, mint a blöffnek vagy a rosszul alkalmazott taktikai blöffnek, továbbá a befolyásoló kérdések és a blöff összeolvadva (egyszerre, egymást erősítve) is megjelenhetnek a nyomozás során. Az egyetemi oktatásban a kérdéses témát felületesen érintik, szükségesnek látom a leendő kriminalistáknak a téma részletekbe menő oktatását. A téma fontossága és a figyelem felhívása miatt éppen ezért leendő rendőrtiszteket (kriminalistákat) vontam be egy kísérletbe, akiknek a többsége vezetőként fog dolgozni, vagy kiemelt ügyekkel (súlyos bűncselekményekkel, bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekkel) fog foglalkozni. A kísérlet további célja volt, hogy a hallgatók ne csak halljanak a befolyásoló kérdésekről, hanem az is, hogy megtapasztalják annak hatásait is, hogy az emlékképeket hogyan lehet megváltoztatni egy jól feltett kérdéssel, és a jövőben tartózkodjanak a hasonló kérdésfeltevésektől.

A befolyásolás egyes csoportoknál nemcsak a kérdésekben mutatkozott meg, hanem a kérdezés hangnemében, az előadó testbeszédében rejlett, mely növelte a hamis válaszok számát. Fontos a befolyásoló kérdések elemzése, mivel a bűnszervezetek vagy más ügyek felderítése megakadhat a befolyásoló kérdések miatt, mert hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat, és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti.

Közel tíz évig végeztem kihallgatásokat a szervezett bűnözés területén, a napi gyakorlatból ismerem a kérdésfeltevés módjának, technikájának, taktikájának erejét. A kérdések feltevésének, sok esetben – akár tudatosan, akár tudattalanul kérdez is a kihallgatást végző – befolyásoló hatásuk van. A befolyásoló kérdések vizsgálata során tehát egy 100 fős mintán empirikus kutatást végeztem, majd a feltárt összefüggéseket elemeztem. A vizsgálat során a résztvevők 26%-a nő, míg 74%-a férfi volt, az átlagéletkor 20 év. A kísérlet az alanyok megfigyelési képességére és a befolyásolhatóságukra irányult. A felállított hipotézisem az volt, hogy a jól feltett befolyásoló hatással bíró kérdések valótlan tartalmú válaszokat eredményezhetnek. A valótlan információt tartalmazó vallomás téves

következtetésekhez vezethet, míg a valós információt tartalmazó vallomás a bűncselekmények felderítéséhez, ami a múltbeli releváns esemény megismerését segítheti elő. A válaszadóknak az emlékei még frissek voltak, hiszen nem sokkal a kép megtekintése után (kb. 2 perc elteltével) kellett válaszolniuk a kérdésekre. A valóságos kihallgatások azonban soha nem ilyen kis időtávlatban történnek, sokszor napok, hetek, hónapok is eltelnek az esemény után, ami mind az emlékezőképességre, mind pedig a befolyásoltságra nyilvánvalóan torzító hatással van. Több hallgató azt nyilatkozta a kísérlet előtt, hogy nem érti, hogy „miért nem emlékeznek általában a tanúk az elkövetőre és a bűncselekmény egyes részleteire, ha ott voltak a bűncselekmény helyszínén, pedig csak pár nap vagy hét telt el a bűncselekmény elkövetése óta.” A kísérlet után a hallgatók véleménye e téren megváltozott, és rádöbbenek a kérdések megfogalmazásának a fontosságára is. A kísérletnek a következő célja az volt, hogy felhívja a figyelmet az idő múlásának jelentőségére is, hiszen az eredmény azt mutatja, hogy pár perc elteltével sem emlékeznek a látottakra, pedig nyugalmi, stressz mentes környezetben kellett megnézniük a fotót. A nyomozás gyorsaságának az elve is indokolja, hogy a vallomásokat rövid időn belül szerezzük be, mert az idő múlásával az emlékképek halványulnak. A kísérletnek a legfontosabb célja, mint már fentebb is utaltam rá, hogy lássuk: a befolyásoló kérdéseknek a bemutatásával miként lehet megzavarni a friss memóriát. A befolyásoló kérdések valószínűleg egyes esetekben azért voltak hatással, mert a válaszadónak már voltak emlékei a múltból (gyerekkorából), és a tudatalatti emlékképeket összekapcsolta az általa látottakkal, mely köszönhető a befolyásoló kérdéseknek. A kísérlet szemléltette, hogy a befolyásoló kérdések hogyan tudják akár meg is változtatni a látottakat, és mindez emlékképként hogyan tud rögzülni. Amennyiben a befolyásoló kérdések alapján születik meg a vallomás, az abban foglaltak hatással lesznek a bizonyítási eljárásokra, mely során szintén hamis adatok születhetnek, és összeállhat egy olyan hamis adatokra épülő bizonyítási láncsorozat, mely látszatra azt mutatja, hogy a hamis adatok megfelelnek a valóságnak.

Az empirikus kutatás során *megállapítottam, hogy a befolyásoló kérdések káros következményei a szervezett bűnözés elleni küzdelem során a következők lehetnek:*

- *a bűnszervezetek felderítése megakadhat,*
- *hamis nyilatkozattételre készítheti a kihallgatottat, és a vallomás ellenőrzésének lehetőségét megnehezítheti,*
- *a hierarchikusan felépített szervezet vezetőjéhez nem lehet eljutni, a szervezet tovább működhet,*
- *a tagokat nem lehet felelősségre vonni,*

- *a keletkezett vallomás, illetve az abban foglaltak hatással lesznek a bizonyítási eljárásokra, mely során szintén hamis adatok születhetnek, és összeállhat egy olyan hamis adatokra épülő bizonyítási láncsorozat, mely látszatra azt mutatja, hogy a hamis adatok megfelelnek a valóságnak,*
- *befolyásolják a látottakat, halottakat,*
- *nem derül fény arra sem, hogy az elkövető és a gyanúsított nem ugyanaz a személy, vagy a tanúk szándékosan félrevezetik a nyomozó hatóságot,*
- *olyan vallomás kerülhet rögzítésre, melynek tartalma nem felel meg a valóságnak, ami justizmordhoz is vezethet.*

További kérdés, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye mennyire lesz hiteles, ha előtte a kihallgatott személyt befolyásolták, és a memóriájába beépült a hamis szuggesztív adat.

Fontosnak tartom a figyelem *felhívását erre a jelenségre, és szorgalmazom, hogy a befolyásoló kérdések hatásait oktassuk a rendőrtisztjelölt és a jogászhallgatók körében.* A kihallgató személyek továbbképzése, a kriminálpszichológiai ismereteik bővítése is indokolt lenne. Érdemes lenne a szakembereket (pl: nyomozókat) bevonni *hasonló kísérletekbe, hogy átlássák és megtapasztalják a befolyásoló kérdések hatásait,* és rögzüljön, hogy milyen erővel bírnak az általuk *feltett kérdések, milyen folyamatokat válthatnak ki,* és milyen eredményre vezetnek a felderítés és a bizonyítás során.

3. A kutatás harmadik célkitűzése egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozására, mivel a feltételezésem szerint megteremtheti a lehetőséget az eredményes bűnüldözéshez, valamint segítséget nyújt a szervezett bűnözés elleni küzdelem során felmerülő akadályok leküzdéséhez.

Megállapítottam, hogy az adatbázisoknak kiemelkedő szerepük van a személyek közötti kapcsolatok feltérképezésében, a személyeket egyes esetekben össze lehet kapcsolni a bűncselekménnyel, és ilyenkor jelentőségük van például az oktatási, egészségügyi, állami hivatalok és a biztosítók adatbázisainak is. A digitális világ robbanásszerű fejlődése során rengeteg információ keletkezett elektronikusan. A szervezett bűnözői körök legtöbbször konspiráció következtében utolérhetetlenek, de elektronikus nyomot azért hagynak maguk után. A szervezett bűnözés elleni küzdelemben illetve más bűnügyekben azonban az időnek, mint tényezőnek, illetve a nyomozás elvének, a gyorsaságnak fontos szerepe van. Az idő múlásával az információveszteség egyre nagyobb, vagyis minél előbb jutunk információhoz, annál nagyobb az esély arra, hogy azonosítsuk az elkövetőt, a folyamatban lévő bűncselekményt megszakítjuk, illetve megelőzhetjük az újabb bűncselekmény elkövetését.

A raszter nyomozás továbbfejlesztése következtében az adatbázisok közötti átjárhatóság

és az együttműködés kiépítésével beszélhetnénk az interoperabilitásról. Azonban az adatbázisok közötti interoperabilitás megteremtése számos akadályba ütközik, amely legtöbbször az adatok háttérkörnyezetéből, valamint a nem egységesen értelmezett adatformátumokból adódik. A rendészeti (bűnügyi) nyilvántartásoknak, informatikai rendszereknek kompatibilisnek, interoperábilisnak kellene lennie a közigazgatási és egészségügyi informatikai rendszerekkel, illetve meg kellene felelniük az interoperábilis követelményrendszernek. Tehát szükség lenne a kommunikációs rendszerek összekapcsolására (egy „központi adatbázisra”), amelynek létrehozása jelenleg nem megoldható, akadályba ütközik az információs interoperabilitás hiányában.

Ezért egy olyan koncepció kialakítása szükséges, amellyel a nyomozó hatóság kihasználhatná a nyilvántartási rendszer adta lehetőségeket. A hatóságnak a felderítés és a bizonyítás elősegítése érdekében – a nyomozás gyorsaságának elvét figyelembe véve – létre kellene hozni az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felületet”, hogy az elektronikusan rögzített adatok átadása céljából ne legyen szükséges megkeresni személyesen vagy írásban az állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot. A felület működéséhez nem lenne szükséges, hogy az adatbázisok között létrejöjjön az interoperabilitás, mivel a felület egy „portálhoz” hasonlóan működne.

Az elektronikus nyomozás (továbbiakban: e-nyomozás) megvalósulásával a nyomozó hatóság közvetlenül hozzáférhetne a különböző intézmények adatbázisaihoz, mintha nála keletkezett volna az információ. Az e-nyomozás azt jelenti, hogy a nyomozó hatóság a közvetlenül vagy a közvetetten elérhető adatbázisokból kér információt a felderítés és a bizonyítás érdekében, amelynek alkalmával taktikai ajánlásokat alkalmazhat (fogalmazhat meg) a nyomozás sikeressége érdekében.

A jelenlegi digitális adatbázisok feltérképezése és egy egységes felületre történő integrálása átalakítaná az információszerzési lehetőségeket. A szervezett bűnözés elleni küzdelmet kell, hogy elősegítse e-nyomozás, amikor az íróasztal mögül az Egységes Nyomozási Adatbázis Felületről (továbbiakban: ENAF) a nyomozó az elemző-értékelő tevékenység alkalmával releváns információkat kapna.

Az Egységes Nyomozási Adatbázis Felület létrehozásával járó előnyök:

- csökkenne az ügyintézésre fordított idő,
- a felszabaduló időben a nyomozók egyéb nyomozási cselekményeket, feladatokat tudnának végrehajtani,
- az információszerzés nem lenne helyhez és időhöz kötve,
- csökkentené a papíralapú ügyintézésrel járó környezetterhelést,

- az elektronikusan tárolt ügyiratok könnyen visszakereshetők,
- használata jelentős költségmegtakarítást jelentene,
- információt szolgáltathatnak a célszemélyről (pl. a titkos információgyűjtés során), a gyanúsítottról vagy a gyanúsítható személyről, illetve olyan személyről, akinél a felsorolt személyekkel való bűnös kapcsolattartásra adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető,
- a tényállás felderítését elősegítené,
- az adatbázis nyújtotta láncmegközelítés lehetővé teheti, hogy (pl. szervezett bűnözői körök tagjai) az elkövetők a sértettek sérelmére ne kövessenek el újabb bűncselekményt (pl. emberrablás során szexuális erőszakot), vagy lehetőség adódna az elkövetni kívánt bűncselekmények (robbantások, alvilági leszámolások, terrorcselekmények) megelőzésére,
- a felületnek számos olyan területe van, amely a nemzetbiztonság szempontjából is alkalmazható.

Továbbá *lehetőség nyílhatna* a nyilvántartásokból beszerzett adatok alapján *újabb adatgyűjtési módszerek alkalmazására* – a törvényi feltételek megléte esetén, például

- a tudomásra jutott cím vagy személyes adat alapján az objektum vagy személy figyelésére,
- az objektumban (pl. a magánlakásban) történtek technikai eszközzel történő megfigyelésére és rögzítésére,
- elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megismerésére, az észlelt technikai eszközzel történő rögzítésére.

A rövid idő alatt beszerzett információ egy láncfolyamatot, információáradatot indíthatna el. Az információs hálózat célja előmozdítani a nem hagyományos adatgyűjtési módszerek alkalmazását a szervezett bűnözés – bűnszervezetek, terrorista csoportok – terén, a bűncselekmények megakadályozására és megelőzésére. Azonban nem elegendő az adattárak meglétének ismerete, hanem a rögzített adatok ismerete is szükséges.

A bűnszervezet és terrorizmus elleni küzdelem során új nyomozási módszerekre van szükség, megoldást kell találni a kihívásokra, amelyekre *az új információs csatornák feltérképezése és a hatékony e-nyomozás adja meg a választ*. Jelenleg nincs olyan szerv, amely a súlyos bűncselekmények megvalósulásakor a nyilvántartások közvetlen átjárhatóságát lehetővé tenné, így a jelenlegi adatbázisok csak részben biztosítják az optimális adatszolgáltatást. Fő célként fogalmazódhat meg egy egységes nyomozási adatbázis felület létrehozása, amely lehetővé teszi, hogy egy időben több (nyilvántartási) rendszerben lehessen

szűrő-kutató munkát folytatni, ezért fontos az adatbázisok között az interkonnektivitás megteremtése.

Ehhez azonban a jogi alapokat is le kell fektetni. Az adatbázisrendszerek megléte adatvédelmi kockázatokkal jár, amelyekre fel kell készülni. A személyes adatok rendszerben történő gyűjtése és használata hatással van az Európai Unió Alapjogi Chartájában foglalt magánélet tiszteletben tartásához való jogra és a személyes védelemhez való jogra. *A rendszernek összhangban kell állnia az adatvédelmi elvekkel, illetve a szükségesség, az arányosság, a célhoz kötöttség és az adatminőség követelményével. Rendelkeznie kell biztosítékokkal, amelyek garantálják az érintetteknek a magánéletük és a személyes adataik védelmével kapcsolatos jogokat.* Ki kell alakítani egy védelmi mechanizmust az érintettek adatainak hatékony védelme érdekében.

A nyomozó hatóságnak a büntetőeljárás során fontos a kriminalisztikai gondolkodás alkalmazása, a logikai összefüggések meglátása. A nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy a felderítés során megállapított adatokat bevigye a büntetőeljárásba, valamint megtalálja annak a lehetőségét, hogy a tudomására jutott információk bizonyítási eszközökként is megjelenjenek a bizonyítás során.

A közvetetten illetve a közvetlenül elérhető állami és helyi önkormányzati szervezetek, hatóságok adatbázisait egy egységes felületen kellene elérhetővé tenni, mely *hatékonyá tenné a bűnüldözést*, és a lekérést követően „*részletes*” *tanulmányt kapnánk az ellenőrzött személyről*, az életviteléről, életmódjáról, mozgásáról, esetlegesen napi tevékenységéről, kapcsolatairól (továbbá bankszámláiról, pénzmozgásáról, híváslistáiról, az igénybe vett egészségügyi szolgáltatásokról, közüzemi szolgáltatásokról stb.). A közvetetten elérhető nyilvántartások olyan adatbázisok, melyekhez a nyomozó hatóság (rendőrség) tagjai nem rendelkeznek belépési jogosultsággal, így külső megkeresés útján érhetik el az adatbázisban rögzített információkat. Míg a közvetlenül elérhető nyilvántartások olyan nyilvántartások, melyekben a nyomozó hatóság tagjai belépési jogosultsággal rendelkezhetnek, és a rendszerbe bármikor lehetséges a belépés anélkül, hogy megkereséssel kellene fordulni a nyilvántartást létrehozó – természetes vagy jogi – személyhez.

Azokat állami és helyi önkormányzati szervezeteket, hatóságok adatbázisait, amelyek *nem tudnak csatlakozni egyéb okból a felülethez, kötelezni kellene*, hogy (pl. szervezett bűnözés elleni ügyek esetén, mikor az állampolgárok élete, testi épsége veszélyben van, illetve veszélybe kerülhet) a megkeresést követő *egy órán belül válaszüzenetet küldjenek – a nap 24 órájában rendelkezésre álljanak – a nyomozó hatóságnak* elektronikusan. Az elektronikus adatoknak ilyen módon történő megküldésével *a lehető legnagyobb mértékben csökkenthető*

az adatvesztés kockázata. Amennyiben a kérelmező a megkeresést levélben (postai úton) bonyolítaná le, a határidő jelentősen hosszabb lenne.

A közvetlen hozzáférésekkel lehetővé válna, hogy a nyomozó hatóság tagja az íróasztal mögül a nyilvántartásokat elérje, adott esetben akár egy zárt (védett) vonalon keresztül. Az adatbázisrendszert *folyamatosan* lehetne *bővíteni* a már meglévő, vagy a megalakuló *nyilvántartásokkal*, így a *szervezett bűnözés elleni küzdelem* (bűnszervezetek elleni fellépés, terrorcselekmények) esetén *gyorsabban* (megkeresések nélkül) lehetne *információhoz jutni*.

Az „Egységes Nyomozási Adatbázis Felület” engedélyezésének alapjául szolgáló bűncselekmények felsorolása esetén a titkos adatszerzés elrendelésének feltételeit vettem figyelembe, tekintettel arra, hogy alkalmazása ugyanúgy sérti az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez való jogot, mint a „titkos, leplezett” eljárások, továbbá a felsorolást megalapozta a bűncselekmények tárgyi súlya, valamint a felderítésük gyakorlati nehézségei. Továbbá az egységes felületről való lekérésnek abban az esetben lenne helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan, vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a lekéréssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető lenne. Az így nyert adatok bűnüldözési érdeket szolgálhatnak és hozzájárulhatnak a büntetőeljárás sikeréhez. Az adatbázisból a lekérést az ügyész engedélyezné a nyomozó hatóság kérelmére, sürgős esetben (amennyiben a kérelem az adott ügyben nyilvánvalóan sértené a bűnüldözés eredményességéhez fűződő érdeket) a nyomozó hatóság rendelné el, ez esetben az elrendeléssel egyidejűleg az engedélyezés iránti kérelmet is elő kellene terjeszteni az ügyészség felé, amennyiben a kérelmet az ügyész elutasítaná, a beszerzett adatokat meg kellene semmisíteni. A megkeresés teljesítésre a Be.-ben megállapított legalább nyolc, legfeljebb harminc napos határidő kiküszöbölhető lehetne egyes esetekben.

4. A kutatás kiemeli a titkos információgyűjtés fontosságát, létjogosultságát, valamint azt, hogy a kriminalisztika részét képezheti. A kutatás nyomozó hatóság (rendőrség) oldaláról vizsgálja részben a titkos információgyűjtést, részben a titkos adatszerzést, aminek a szervezett bűnözés elleni nyomozás során igen nagy jelentősége van. Több esetben látható, hogy a titkos adatszerzéshez képest a titkos információgyűjtés szabályozása hiányos, kevésbé szabályozott (különleges eszközt engedélyező bíró megszüntetési jogköre az engedély kereteinek túllépése esetén, igazságszolgáltatási kontroll, ügyészi felügyelet, az érintett személy tájékoztatása a különleges eszköz alkalmazásáról).

A szervezett bűnözés elleni módszerek meghatározásakor kitértem a tanúvédelem eszközrendszerét segítő anyagi jogi, illetve eljárásjogi előírásokra, illetve a kriminalisztikai

ajánlásokra. Ha az adatszolgáltató a büntetőeljárásban nem kíván részt venni, akkor ebben az esetben különböző okok merülhetnek fel:

- nem akarja az idejét a tanúvallomással tölteni, mivel akár több alkalommal is meg kell jelennie a nyomozó hatóságnál,
- nem szeretné, hogy a nevét, lakcímét az elkövető megismerje, mert fél az elkövető bosszújától vagy haragjától,
- már bekövetkezett a sérelem (megfenyegették).

Ha a nyomozónak az a meggyőződése, hogy az adatgyűjtés alá vont személy érdemleges információval rendelkezik, de a kérdésekre mégis nemleges választ ad, vizsgálnia kell, hogy miért nem hajlandó együttműködni. Ha az elkövetőtől való félelem miatt, akkor a tanúvédelmi rendelkezésekről tájékoztatni kell az adatszolgáltatót.

Az eljárás során fordul elő, hogy a tanú a korábban tett vallomását megváltoztatja, mert fél az elkövetőtől vagy a társaitól, és a saját életét, testi épségét vagy személyes szabadságának védelmét fontosabbnak tartja. Ebben az esetben szükséges a tanúvédelmi lehetőségeket (tanúvédelem eszközeit, büntető eljárásjogi előírásokat, büntető anyagi jogi előírásokat, egyéb eszközöket) a szituációk függvényében ismertetni, ami hozzájárulhat az adatszolgáltatónak az eljárásjogi szabályoknak megfelelő együttműködéséhez és a tanúvallomás fenntartásához.

A vagyon-visszaszerzési eljárásról szóló alfejezetben megállapítottam azokat az adatbázisokat, amelyek a potenciális elkövetők vagyoni helyzetének feltérképezését teszik lehetővé. Ha az elkövető előzetes letartóztatását elrendelték, célszerű lenne ún. fogdaügynök bevezetése, aki az elkövetők körében operatív munkát végezne. A fogdaügynököt olyan személyek köréből kellene kiválasztani, akik szintén a börtönbüntetésüket töltik. A fogdaügynökség alkalmazása lehetőséget nyújtana: a bűnös vagyon felderítésére, a letartóztatott személy vallomástételekor tervezett taktikájának felderítésére, a nyomozás által még fel nem tárt, vagy előkészület alatt álló bűncselekmények, bűnös kapcsolatok felderítésére, és elősegítené, illetve meggyorsítaná a vizsgálati munkát.

A vagyon-visszaszerzési hatóság hivatalból nem indíthat eljárást, hanem azt az ügyész, illetve a nyomozó hatóság megkeresésére folytatja le, amely során az ügyész, illetve a nyomozó hatóság kizárólag olyan adatot adhat át, amely a vagyon-visszaszerzési eljárás lefolytatásához szükséges. Szükségesnek tartanám a jelenlegi szabályozást kiegészíteni azzal, hogy a vagyon-visszaszerzési eljárás elrendelését követően nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve kötelezően ismerjen meg minden rendelkezésre álló adatot, amely büntetőeljárás során keletkezett. Ugyanis így hozhat megfelelő döntést, hogy

mely adat az, amely hozzájárulhat az elkobozható vagy a vagyoneklobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítéséhez és biztosításához. Teljes körű felderítést a már meglévő, rendelkezésre álló adatok elemzése és értékelése alapján lehet lefolytatni, mivel a nyomozó hatóság nem minden esetben tudja eldönteni, hogy mely információk szükségesek a vagyon-visszaszerzési eljárások lefolytatásához. Hiszen sokszor egy töredék információból indul a felderítés, amely megalapozhatja a biztosítási feladatokat is.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem egyéb eszközei című alfejezetben röviden tárgyaltam az együttműködési megállapodásokat (pl. kétoldalú megállapodásokat más országokkal, nemzetbiztonsági szolgálatokkal), illetve a jelentősebb nemzetközi szervezeteket (pl. Europol, OLAF, Eurojust, CEPOL), valamint a közös nyomozócsoportot (Joint Investigation Teams JIT).

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi módszerei közül tárgyaltam: a bűnügyi arborista módszert, az életútkövetést, a szervek szervezetközi együttműködését, az adminisztratív megközelítést, amelyek betekintést nyújtottak a nemzetközi módszerekbe.

5. A kutatás eredményeként javaslatot tettem egy speciális szervezet, a Bűnszervezetek Elleni Iroda (BELI) létrehozására, amely még hatékonyabban lenne képes eleget tenni a digitális technikai fejlődés kihívásainak, illetve képes lenne leküzdeni az eltérő nézőpontokat, hatásköri és illetékességi vitákat és a párhuzamos eljárásokat. Feltártam annak az okát, hogy az egyes ügyeket miért nem a hatáskörrel rendelkező nyomozó hatóság folytatja le, milyen okok vezethetnek a párhuzamos nyomozásokhoz, valamint a párhuzamos nyomozás hátrányait is bemutattam.

Magyarországon 2012-ben megszüntették a szervezett bűnözés elleni egységeket, mind a Budapesti Rendőr-főkapitányságon, mind pedig a Nemzeti Nyomozó Irodánál. Felmerülhet a kérdés, hogy – mint olyan sok szervezeti átalakítás – ez is csak egy a sok közül, vagy elérte-e a kívánt eredményt? Hogy választ kapjak erre a kérdésre, érdekesnek tartottam meginterjúvolni olyan évek, évtizedek óta dolgozó tapasztalt nyomozókat, vezetőket, akik bűnszervezettel kapcsolatos ügyekben nyomoznak.

A kutatás módszertana mélyinterjúk készítése volt, amelyek félig strukturált, kvalitatív kérdésekre épültek. Empirikus kutatásom során 20 fővel (a nyomozó hatóság tagjaival) készítettem interjút, amely arra irányult, hogy megtudjam: mit értenek a bűnszervezet (szervezett bűnözés) definícióján, és milyen szempontok-ismérvek alapján dönt úgy a nyomozó hatóság, hogy az adott ügyben rendelkezik-e hatáskörrel titkos információgyűjtés, illetve a büntetőeljárás (nyomozás) elrendelésére vagy magához vonására.

Az interjúk során megállapítottam, hogy a nyomozás megindulásakor nemcsak a Btk. 459. § (1) bekezdés 1. pontjában rögzített bünszervezet fogalmat veszik figyelembe, hanem a szervezett bűnözés különböző kriminológiai ismérveit, úgymint *az alá-fölrendeltséget, a munkamegosztást, több személy részvételét, akik a bűncselekményeket foglalkozásszerűen hajtják végre, a tagok nem riadnak vissza erőszaktól, igyekeznek pozíciót nyerni a politikában, a médiában, a tagok a bűnüldöző hatóságokkal szoros kapcsolatot építenek ki, legtöbbször rokonsági kapcsolatok vagy börtönkapcsolatok révén szerveződnek.* Az interjúalanyok elmondása szerint az ügyek többségénél a nyomozás megindításakor a bünszervezet Btk.-ban található fogalmi elemei még hiányoznak, azonban a kriminológiai ismérvek már jelen vannak, ami utal arra, hogy egy bünszervezettel állnak szemben, így a nyomozási stratégiát, taktikát, a nyomozási tervet ennek függvényében építik fel. Egyes bünszervezetek felderítésekor az interjúalanyok legnagyobb problémaként a párhuzamos nyomozásokat emelték ki. Az interjúalanyok közölték, hogy a szervezeti egységük vezetője dönti el, hogy a megküldött, keletkezett információ, ügy valóban a szervezeti egységük hatáskörébe tartozik-e. Elmondták, előfordul olyan eset is, amikor meglátásuk szerint hozzájuk tartozna az adott ügy, de a szervezeti egység vezetője a hatáskörét vizsgálva egyéb szempontokat (pl. az ügy bonyolultságát, valamint a gyors realizálási lehetőségeket, várható eredményeket) figyelembe véve úgy dönt, hogy hatáskörrel nem rendelkeznek, és a kapott információt vagy ügyet átteszi a hatáskörrel rendelkező nyomozó hatósághoz. Az ilyen esetek hatásköri vitára adhatnak alapot (pl. a megyei rendőr-főkapitányság és a Nemzeti Nyomozó Iroda között), és a szakirányítási egység dönt a hatásköri-illetékességi vitákban.

A bünszervezetek felszámolására számos eszköz áll a hatóság rendelkezésére, azonban ezeknek a használatához egy jól szervezett bűnüldöző egységre van szükség. Fel kell ismerni a bűnözői csoportokat, a bünszervezeteket és az általuk elkövetett bűncselekményeket, amihez egy szervezett bűnözés elleni stratégia létrehozására van szükség.

Kutatásaim megállapításait összegezve arra az álláspontra jutottam, hogy az eltérő nézetek, hatásköri és illetékességi viták, párhuzamos eljárások, illetve a technikai-digitális fejlődés megköveteli egy speciális szervezet, központ létrehozását, amely még hatékonyabban képes a szervezett bűnözés ellen küzdeni.

Az értekezés eredményeinek hasznosítási lehetőségei:

1. A jogalkalmazó szervek munkájánál, valamint a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén gyakorlati tevékenységet folytató szakembereknek is segítséget nyújthat,

felhasználható ismereteket adhat (pl. taktikai blöff alkalmazása). Továbbá számos javaslat kerül megfogalmazásra a szervezett bűnössel szemben folytatott harc eredményesebbé tétele érdekében.

2. A jogalkalmazó számára az Egységes Nyomozási Adatbázis felület elősegítené a felderítést és a bizonyítást, mely hatékonyabbá tenné a bűnüldözést, és a lekérést követően „részletes” tanulmányt kapnánk az ellenőrzött személyről.

3. A jogalkotó számára iránymutatást nyújthatnak:

- a jogszabályi keretek módosításánál (pl. a bűnszervezet legáldefiníciója),
- a jelenlegi intézményrendszer megreformálásánál (pl. speciális szervezett bűnözés elleni egység felállítása: Bűnszervezetek Elleni Iroda), amely hatékonyabbá tenné a szervezett bűnözés elleni küzdelmet,
- új, az eljárást gyorsító intézkedések bevezetésénél (Egységes Nyomozási Adatbázis Felület).

4. Hazánkban születtek a témában főleg kriminológiai megközelítésből kiváló tanulmányok, azonban a szervezett bűnözés kérdésköre nem nyert ilyen mélységű kriminalisztikai feldolgozást.

5. Az értekezés egyes kriminalisztikai részei felhasználhatók a felsőoktatásban.

IV. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN ÍRT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

- NYITRAI Endre: Civilnyilvántartás a nyomozásban Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Tanulmányok „Biztonsági kockázatok - rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról, Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs, 2014., 209-216. o.
- NYITRAI Endre: A tanúvédelem, PhD Tanulmányok 13., Pécs, 2014., 285-307. o.
- NYITRAI Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések Büntetőjogi Szemle 3. szám, Budapest, 2015., 32-41. o.
- NYITRAI Endre: „Szervezett bűnözés elleni küzdelem” című tanulmány, III. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferenciakötet, 2015., 123-143. o.
- NYITRAI Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés napjainkban, Tavasz Szél Tudományos Konferenciakötet, 2015., 158. o.
- NYITRAI Endre: Tools for coping with criminal organizations, International Conference of PhD Students in Law Konferenciakötet, 2015., 351-366. o.
- NYITRAI Endre: The Questions of Organized Crime in Hungarian Criminal Law, European Center for Legal Studies and Research International Biennial Conference Konferenciakötet, 2015., 126-142. o.
- NYITRAI Endre: Raster Investigation, Law of Ukraine, Legal Journal: Scientific-practical profession journal, 2015., 1-24. o.
- NYITRAI Endre: Fight Against Organized Crime in Light of Witness Protection, Journal of Eastern European criminal law, 2015., 70-88. o.
- NYITRAI Endre: A felderítés és a bizonyítás kriminalisztikai megközelítésből, Tavasz Szél Tudományos Konferenciakötet, 2015., 607-625. o.
- NYITRAI Endre: Bűnelemzés a nyomozásban "Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai" nemzetközi tudományos konferenciakötet, 2015., 141-147. o.
- NYITRAI Endre: The significance of profiling, Law of Ukraine, Legal Journal: Scientific-practical profession journal, 2016., 1-9. o.
- NYITRAI Endre: Money laundering and organized crime, Journal of Eastern European criminal law., 2016., 92-101. o.
- NYITRAI Endre: The questions of secret tools of the fight against organized, Társadalom és Honvédelem, XIX. évfolyam 2015/4., 2016., 139-147. o.
- NYITRAI Endre: A szervezett bűnözés története Rendvédelmi történeti füzetek XXV. (43-44-45-46.sz.) 2016., 47-63.o.
- MÁTYÁS Szabolcs, FRIGYER László, NYITRAI Endre: Asset recovery proceedings and investigation, Law Of Ukraine: Legal Journal: Scientific-Partical Professional Journal (2) 2016., 1-22. o.
- MÁTYÁS Szabolcs, FRIGYER László, BEZSENYI Tamás, NYITRAI Endre: A vagyonvisszaszerzési eljárás és annak szabályozása Magyarországon Kritische Zeiten: Zeitschrift Fur Humanwissenschaften (3-4) 2016., 117-127. o.
- MÁTYÁS Szabolcs, FRIGYER László, BEZSENYI Tamás, NYITRAI Endre: Regulations of asset recovery in the light of criminal cases in Hungary, Kritische Zeiten: Zeitschrift fur humanwissenschaften (1-2) 2016., 34-47. o.
- KATONA Noémi, BEZSENYI Tamás, NYITRAI Endre: Conditioning by a Covert Investigator, Journal of Eastern European Criminal Law, (2) 2016., 157-163. o.

V. A TÉZISEKBEN FELHASZNÁLT IRODALOM

BROADHURST, Roderic GRABOSKY, Peter, ALAZAB, Mamoun BOUHOURS, Brigitte and CHON, Steve: An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, *International Journal of Cyber Criminology* January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20.

KLEEMANS, Edward R.: *Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering*, *Crime and Justice*, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007, 163-215.

GELLÉR Balázs József: A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről) *Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban*. Szerk.: Gellér Balázs – Hollán Miklós. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 11-45. o.

JÁMBOR Gellért (2016): A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, *Jogi tanulmányok*, 2016/1. sz., 142. o.

SZOMORA Zsolt et al. (2013): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*, In: Karsai Krisztina, *Complex Kiadó*, Budapest, 960-961. o.

http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_10_62.pdf (2017.május 18.)

TARTALOMJEGYZÉK

I. A kitűzött kutatási feladat összefoglalása.....	1
1.1. A szervezett bűnözés elleni küzdelem szükségessége.....	1
II. A témaválasztás indoka, a kutatás célkitűzései, módszertana, az elvégzett vizsgálatok és elemzések	3
III. A kutatás eredményének összefoglalása, azok hasznosítása, illetve hasznosítási lehetőségei	6
IV. Az értekezés témakörében írt publikációk jegyzék	21
V. A tézisekben felhasznált irodalomjegyzések	22